

KÖTELEZETTSÉGEINK ÉS TÖREKVÉSEINK AZ ÖKOLÓGIA SZOLGÁLATÁBAN

BERCZIK ÁRPÁD

MTA Botanikai Kutatóintézet, Vácrátót

Az Intézetünk tevékenységéből bemutatott szemelvények után, mindenekelőtt megköszönöm a Biológiai Tudományok Osztályának, elsősorban Tigyi József akadémikus, osztályelnöknek, hogy az ez évi Közgyűléshez kapcsolódóan nekünk jutott a megtiszteltetés: a tudományos ülésen bemutathattuk munkásságunkat.

Most pedig legyen szabad még igen röviden néhány, ökológiával szembeni törekvésről, kötelezettségről szólni. Nem szándékom megint egyszer sorra venni környezetbiológiai feladatainkat, amelyek megoldását tőlünk, ökológusoktól, botanikusoktól, zoológusoktól, hidrobiológusoktól várják, nem szándékom áttekinteni különböző szárazföldi és vízi ökoszisztémák terhelhetőségi, szabályozási problémáit, Balatonról, agglomerációról, Dunáról, táj-, vagy természetvédelemről beszélni, hanem néhány olyan — jórészt ismert — szempontot szeretnék előtérbe állítani, amelyeknek fokozottabb figyelembevétele, megítélésünk szerint, fontos feltétele az elvárt helytállásnak, annak, hogy a feltett kérdésekre valóban tudományosan megalapozott, alkalmazásra is érett válaszokat adhassunk.

Kutatásszervezéssel kapcsolatban

Aligha vádolhatnak bennünket elfogultsággal, ha újra meg újra azt állítjuk, hogy a hazai ökológia előtt álló feladatok megoldásában még nem áll rendelkezésre a megfelelő kutatási háttér. Ugyanígy azonban az sem kérdéses, hogy a meglevő kutatóhálózat szellemi kapacitása — a tárgyi feltételek (jelentős) javítása mellett — a mainál racionálisabb kihasználást tenne lehetővé. A VI. ötéves kutatási terv összeállításakor figyelembe véve a kutatásszervezés országosan kialakult új kereteit és a vonatkozó tudománypolitikai irányelveket, feltétlenül előrehaladás történt a kutatási célok meghatározásában, az előttünk álló feladatok elosztásában és az érdemi együttműködési kapcsolatok kialakításában. Ökológiai kutatóhelyeink, ill. a szakterület vezető szakembereinek egyik eszmecseréjén alakult ki az az álláspont, hogy reális lehetőségeinket figyelembe véve egy-egy kutatóhelyen a produkció, a degradáció és a rezerváció (= természetvédelem) kérdéseinek vizsgálatát kell, ha

nem is kizárólagos feladatként, előtérbe helyezni. Ebből fakadóan vállalta az MTA Botanikai Kutatóintézete az ököreguláció kérdéseiben belül elsősorban a degradációval összefüggő kérdések vizsgálatát.

Ismereteink fejlesztésével kapcsolatban

Továbbra is vállalnunk kell a szakterület fejlődése érdekében közreműködésünket a felsőfokú és postgraduális képzésben. — A szakmai, társadalmi egyesületek értékes, szokványos keretein túl, az eddigieknél lényegesen jobban kell szorgalmaznunk a nyílt, érdemi vitákat, teoretikus kérdésekben és az eredmények megvitatásában egyaránt. Hasonló keretekben fokozottan kell gondoskodni valamennyi korosztály számára az új irányzatok, módszerek kritikai megismertetéséről, megvitatásáról. Nem szabad elsikkadni hagyni azt a tényt, hogy az érdemi ökológiai kutatás alapvető feltétele terepen és laboratóriumban egyaránt a biztos fajmeghatározás és a korszerű műszerezettség.

A nemzetközi kapcsolatokról

Továbbfejlesztést kíván nemzetközi kapcsolattartásunk is. Figyelembe véve egyéni személyes specializációnkat és a megoldandó feladatokból fakadó igényeket, fokozottabban kell kihasználnunk a nemzetközi tapasztalatsere, ill. együttműködés lehetőségeit. Részvételünket biztosítani kell azokon a nemzetközi fórumokon, tudományos műhelyekben, amelyek a nálunk eredményesen és színvonalasan művelt irányokban dolgoznak, ahol azonban jelenlétünk nincsen kellően reprezentálva. Ilyen megfontolásból figyelemmel ismereteink mennyiségére és szintjére, közeli lehetséges feladatnak tartjuk például a vegetációdinamika, vagy akár a syndinamika témakörében egy hazai, majd egy nemzetközi szimpózium megrendezését, amelyen módszerelméleti problémáktól a kutatási eredmények megvitatásáig és az alkalmazási lehetőségek bemutatásával minden ide vágó kérdést áttekinthetnénk. E szimpóziumok rendezésében Intézetünk jelentős részt vállalna.

A gyakorlati alkalmazásról

Kutatóintézeti struktúránkban világosan kell látnunk azt a két utat, amelyen haladva a gyakorlatot szolgálhatjuk: a rövid, vagy rövidebb lejáratú megbízásos (KMB) feladatok útját, amelyek esetében konkrét gyakorlati probléma elméletileg is megalapozott (tehát nemcsak rutin analízisekből álló) megoldásáról van szó, a másik pedig az alaptevékenységben, vagy más átfogóbb, inkább alapkutatási jellegű program végrehajtásában kap helyet. Ez utóbbi esetben az alkalmazás lehetőségét, tehát a lehetséges gyakorlati célt, a téma-választásban, a kutatás végrehajtásában és a kutatási eredmények megfogal-

mazásában kell érvényre juttatni. Rendkívül fontos a megfelelő kutatási partnerek bekapcsolása a kifejezetten alkalmazott irányú kutatóhelyekről és a gyakorlat (az alkalmazók) részéről. Hangsúlyoznunk kell annak fontosságát is, hogy a kutatók kellő mélységig megismerjék az alkalmazás lehetőségeit, a gyakorlat igényeit, kérdéseit, felfogását. Ugyanígy nélkülözhetetlen az a kíváncsiság, hogy a gyakorlat szakemberei elsajátítsák az alap kutatás elméleti megfontolásain alapuló érvelését, módszereinek indokait.

*

Az elmondott szempontok, gondolatok — amint ezt bevezetésként jeleztem is, — nem újszerűek. Hogy szakterületünk és hazai viszonyaink között mégis szükségesnek tartottam ezek előtérbe állítását, arra az ökológiának jelenlegi világméretű kettős robbanása az oka. Az egyik az a robbanás, amely az ökológiai elméleti és módszertani ismeretek rohamos fejlődésében tapasztalható, a másik pedig a gyakorlatnak ugrásszerűen megnövekedett igénye az ökológiával szemben. Ez utóbbival kapcsolatban meg kell mondanom, hogy a gyakorlatnak adandó válaszadás nehézségei nem egyszer nem is a kutatóhálózat fejletlenségében, hanem — bizonyos értelemben — ismereteink hiányában gyökereznek. Az emberi tevékenység tudniillik rövid idő alatt igen erőteljesen szöktet bele a környezeti folyamatokba, és a kialakult új helyzet körülményei között még nem ismerhettük meg az élővilág, a populációk reakcióit, igényeit és tűréshatáraikat viszonyát a mesterségesen kialakított új helyzetben. Ezek felderítése viszont sokszor sok időt, korszerű műszeres terep- és laboratóriumi vizsgálat sorozatokat és jó felkészültséget igényelnek.

Tisztelt Tudományos Ülés!

Biztosak vagyunk benne, hogy a befejező gondolatokkal, törekvésekkel megerősített tevékenységünk, az Akadémia testületének és szakigazgatásának figyelmét és támogatását továbbra is élvezve, kiszélesítheti és elmélyítheti ökológiai munkánkat, öregbítve hírnevünket a világban és megoldáshoz segítve itthoni környezetbiológiai problémáinkat.